

Paweł BORUTA*

 <https://orcid.org/0000-0002-1671-349X>

DYSTRYBUCJONIZM JAKO DROGA WYJŚCIA

Abstrakt

Przedmiot badań: Dystrybucjonizm angielski, jako projekt ustroju ekonomicznego alternatywnego dla kapitalizmu i socjalizmu (komunizmu), jest obecnie przedmiotem rosnącego zainteresowania. Koncepcja ta pozostaje jednocześnie w stosunkowo niewielkim stopniu zbadana i opisana, co widoczne jest szczególnie w Polsce. Dostępność odnoszących się do tematu zarówno źródeł, jak i opracowań na rodzimym rynku wydawniczym jest nadal wielce ograniczona. Częściowym wypełnieniem występującej tutaj luki jest pierwsze polskie tłumaczenie opublikowanej w 1938 r. serii artykułów pod wspólnym tytułem *Droga wyjścia* (ang. *The Way Out*) autorstwa Hilarego Belloca, który, wraz z Gilbertem Keithem Chestertonem, uznawany jest za kluczową postać w zakresie opracowania dyskutowanej doktryny. Przedstawiony przekład autorstwa Andrzeja Ziółkowskiego stanowi okazję do wprowadzającej w temat refleksji.

Cel badawczy: Celem wprowadzenia jest po pierwsze nakreślenie kontekstu powstawania tłumaczonego dzieła: zarówno poprzez historyczne opisanie postaci Hilairego Belloca, współpracy tego autora z Gilbertem Keithem Chestertonem oraz dziejów całego angielskiego ruchu dystrybucjonistycznego, jak i wyłożenie podstawowych cech doktrynalnych samego dystrybucjonizmu. Drugim zamierzeniem jest zrekonstruowanie cech szczególnych *Drogi wyjścia* (na tle wszystkich dostępnych prac konstytuujących założenia koncepcji), a także próba określenia znaczenia tekstu nie tylko dla badanej doktryny, ale również dla rozwoju współczesnej myśli politycznej, prawnej i ustrojowej.

Metoda badawcza: W badaniach zastosowana została metoda historyczno-opisowa oraz komparatystyczna. W części historycznej odniesiono się do licznych opracowań w języku angielskim oraz polskim, a w segmencie doktrynalnym przede wszystkim do dzieł Belloca, (za wyjątkiem tłumaczenia *Drogi wyjścia*) analizowanych w postaci wydań oryginalnych w języku angielskim.

Wyniki: Wnioskiem końcowym analizy wprowadzającej jest interpretacja *Drogi wyjścia* jako dzieła nie tylko wielce istotnego dla doktryny dystrybucjonizmu, ale wręcz na wiele sposobów podsumowującego i koronującego wysiłki całego ruchu działającego na rzecz ukonstytuowania tego ustroju. Jednocześnie wyniki przeprowadzonych badań pozwalają wysunąć uzasadnione

* Dr, asystent, Uniwersytet Łódzki, Wydział Prawa i Administracji, Katedra Doktryn Polityczno-Prawnych; e-mail: pawel.boruta@wpia.uni.lodz.pl

przypuszczenie, że przetłumaczony traktat może stanowić cenne źródło inspiracji dla współczesnego ustawodawcy – o ile ten postawi sobie za cel możliwie szeroką dystrybucję własności prywatnej i wolności ekonomicznej.

Słowa kluczowe: Belloc, dystrybucjonizm, kapitalizm, socjalizm, komunizm.

1. Hilaire Belloc (1870–1953) – rzymski katolik o wszechstronnym piórze

Hilaire Belloc urodził się 27 lipca 1870 r. w niewielkiej miejscowości La Celle-Saint-Cloud, położonej w pobliżu Paryża we Francji¹. Po mieczu był przede wszystkim Francuzem, ale częściowo również Irlandczykiem (za sprawą ojca swojej babki); po kądzieli zaś Anglikiem². W wieku 17 lat rozeznał, że jego powołaniem zawodowym była kariera literacka – jednocześnie dokonując wyboru języka angielskiego jako zasadniczego nośnika swojej twórczości³. Tym samym to tożsamość Anglika stała się dominującą w jego życiu, czego prawnym wyrazem było osiągnięcie statusu obywatela brytyjskiego w kwietniu 1902 r.⁴

Był człowiekiem wielu talentów, wykazywał się m.in. jako mówca, myśliciel, poeta, podróżnik, polityk oraz ekonomista. Z perspektywy wykształcenia akademickiego był historykiem – ukończył *Balliol College* (jedno z kolegiów Uniwersytetu Oksfordzkiego), wieńcząc studia uzyskaniem najwyższego rodzaju wyróżnienia (ang. *First Class Honours*) w 1895 r.⁵ Twórca ponadprzeciętnie płodny i wszechstronny, w okresie swojej aktywności literackiej (przypadającej na lata 1896–1941) autor m.in. 153 książek⁶, a także niezliczonych artykułów w prasie. Świadectwem skali jego dokonań jest pozostawiony dorobek o wielowymiarowym charakterze: poczynając od rymowanych opowiadań dla dzieci⁷,

¹ M.H. Markel, *Hilaire Belloc*, Twayne Publishers, Boston 1982, s. 1.

² E. Jebb, R. Jebb, *Belloc, the Man*, The Newman Press, Westminster (Maryland), 1957 [1956], s. 4–5.

³ A.N. Wilson, *Hilaire Belloc*, Atheneum, New York 1984, s. 21.

⁴ R. Speaight, *The Life of Hilaire Belloc*, Farrar, Straus & Cudahy, New York 1957, s. 165 w związku ze s. 161.

⁵ *Ibidem*, s. 95.

⁶ P. Cahill, *The English First Editions of Hilaire Belloc*, published by the compiler, London 1953.

⁷ Zob. np. H. Belloc, *Cautionary Tales for Children: Designed for the Admonition of Children between the ages of eight and fourteen years*, The Eveleigh Nash Company, London b.d.w. [1907].

poprzez tomiki wierszy⁸, literaturę podróżniczą⁹ i obszernie opracowania historyczne¹⁰, na traktatach politycznych i ekonomicznych (o których mowa będzie w dalszej części tekstu) kończąc.

Kluczowym czynnikiem całego życia, a tym samym twórczości Belloca była jego katolicka wiara. Propagował z wielkim zapałem i wykazywał konsekwentnie w wielu swoich dziełach rolę chrześcijaństwa jako elementu tożsamości z samym fundamentem cywilizacji europejskiej, przykładowo ubierając swoje przekonania w dosadne słowa: „Wiara jest Europą. I Europa jest Wiara”¹¹.

Ową bezwarunkowo katolicką tożsamość podkreślał jednakowo w swojej działalności politycznej. Najaktywniejszy jej epizod przypadł na lata 1906–1910, kiedy to zasiadał w Izbie Gmin Parlamentu Brytyjskiego, będąc deputowanym Partii Liberalnej¹². Poniższe słowa, które bez zawahania wygłosił w trakcie kampanii prowadzonej w zdominowanej przez protestantyzm Anglii, w doskonały sposób malują portret Belloca i jego bezkompromisowej osobowości: „Panowie, jestem katolikiem. O ile to możliwe, codziennie chodzę na Mszę Świętą. To [wyciągając różaniec z kieszeni] jest różaniec. O ile to możliwe, klękam i codziennie modłę się tymi paciorkami. Jeśli odrzucicie mnie z powodu mojej religii, będę dziękował Bogu, że oszczędził mi zniewagi bycia waszym przedstawicielem”¹³.

Całokształt jego działalności w różnych sferach życia spotkał się z uznaniem samego Kościoła katolickiego, czego wyrazem było odznaczenie Anglika przez papieża Piusa XI w 1934 r. orderem rycerskim Świętego Grzegorza Wielkiego¹⁴.

⁸ Zob. np. **H. Belloc**, *Sonnets and Verse*, Duckworth & Co., London 1923 (zbiór zawierający m.in. poemat *Ballada do Matki Boskiej Częstochowskiej* [ang. *Ballade to Our Lady of Czestochowa*]).

⁹ Zob. np. **H. Belloc**, *The Path to Rome*, Green and Co., George Allen, New York and London 1902.

¹⁰ Zob. np. **H. Belloc**, *A History of England: Volume I*, G.P. Putnam's Sons, New York & London 1925.

¹¹ **H. Belloc**, *Europe and The Faith*, The Paulist Press, New York 1920, s. 261. Wszystkie tłumaczenia Paweł Boruta, o ile nie zaznaczono inaczej.

¹² **A.N. Wilson**, *Hilaire Belloc...*, s. 132–170.

¹³ Przetłumaczony cytat (wraz z zamieszczonym wtrąceniem w nawiasie kwadratowym) za: **R. Speaight**, *The Life of Hilaire Belloc...*, s. 204. Wystąpienie zakończyło się, po chwili ciszy, burzą oklasków (*ibidem*), a sama kampania wyborcza sukcesem.

¹⁴ **A.N. Wilson**, *Hilaire Belloc...*, s. 330.

30 stycznia 1942 r. Belloc przeszedł udar, w wyniku którego stan jego zdrowia uległ nieodwracalnemu pogorszeniu¹⁵. Rozwijająca się w następstwie tego utrata zdolności koncentracji poskutkowała tym, że w ostatniej dekadzie życia zasadniczo nie był w stanie kontynuować działalności twórczej¹⁶. Zmarł w Guildford 16 lipca 1953 r., przeżywszy 82 lata, cztery dni po wypadku, którego doznał w domu¹⁷. Jego ciało pochowane zostało w West Grinstead¹⁸.

Niebawem za duszę zmarłego ofiarowana została w Katedrze Westminsterkiej uroczysta Msza *Requiem*¹⁹. W wygłoszonym przy jej okazji panegiryku ksiądz Ronald Knox wyraził przekonanie, że Belloc zapamiętany będzie przez przyszłe pokolenia „jako wielki mistrz prozy angielskiej [...]; lub jako satyryk, którego wymienia się jednym tchem ze Swiftem i Molierem; lub jako historyk, który odznaczał się rzadką właściwością ożywiania przeszłości”²⁰. Do tych pochwał duchowny dodał wielce znamienne, osobiste słowa, za pomocą których oddał hołd unikalnemu talentowi Belloca – do przekuwania złożonych treści najwyższej wagi w formę prostego do zrozumienia języka: „Był to człowiek, który tłumaczył dla nas rzeczy Boże, w swojskich obrazach i w naszej wspólnej mowie”²¹.

2. *Chesterbelloc* – twórcza relacja z Gilbertem Keithem Chestertonem

Znaczącą rolę w życiu Belloca odegrał jego bliski przyjaciel, Anglik Gilbert Keith Chesterton (1874–1936)²². Ten zasłynął jako nie mniej płodny pisarz²³, w tym pism filozoficznych i z zakresu apologetyki chrześcijań-

¹⁵ *Ibidem*, s. 368–369.

¹⁶ *Ibidem*; **R. Speaight**, *The Life of Hilaire Belloc...*, s. 523.

¹⁷ **J.B. Morton**, *Hilaire Belloc: A memoir*, Hollis & Carter, London 1955, s. 178–180.

¹⁸ *Ibidem*, s. 180.

¹⁹ **R. Speaight**, *The Life of Hilaire Belloc...*, s. 532.

²⁰ *Ibidem*, s. 535.

²¹ *Ibidem*.

²² O życiu postaci zob. biografię Chestertona: **M. Ward**, *Gilbert Keith Chesterton*, Sheed & Ward, London 1944; wraz z jej rozwinięciem: **M. Ward**, *Return to Chesterton*, Sheed and Ward, New York 1952. O zarysie dorobku Chestertona zob. **J. Rydzewska**, *Chesterton. Dzieło i Myśl*, Wydawnictwo Antyk Marcin Dybowski, Komorów b.d.w.

²³ Zob. **J. Sullivan**, *G.K. Chesterton: A Bibliography*, Barnes & Noble Inc., New York 1958. Dorobek Anglika to m.in. 111 książek i broszur (*ibidem*, s. 21–90), a także 74 czasopisma, w których publikował artykuły (m.in. „Daily News” oraz „Illustrated London News” – *ibidem*, s. 121–155).

skiej²⁴. Popularnością odznaczał się również w Polsce, tak za swojego życia, jak i współcześnie²⁵.

Pierwsze spotkanie przytaczanych autorów miało miejsce w 1900 r., gdy Chesterton i Belloc mieli odpowiednio 26 i 30 lat²⁶. Wydarzenie to okazało się brzemienne w skutki, inicjując wieloletnią przyjaźń i wielowymiarową współpracę²⁷, które trwać miały nieprzerwanie aż do śmierci Chestertona w 1936 r.²⁸ W pierwszym etapie ich znajomości Belloc, starszy i bardziej doświadczony, w wymierny sposób wpływał na formowanie się Chestertona w dziedzinach takich jak polityka, socjologia i historia²⁹. Wspólne dysputy obracające się wokół tematyki religijnej wpłynęły również w konkretny sposób na duchowość młodszego z dwójki, przyczyniając się do podjęcia przez Chestertona decyzji o formalnej konwersji³⁰, kiedy to w 1922 r. stał się członkiem Kościoła rzymskokatolickiego³¹.

Przytoczona interakcja zaowocowała powstaniem unikatowego w swoim charakterze bytu literacko-politycznego. Co znamienne, fenomen ten doczekał się własnej nazwy, kiedy to George Bernard Shaw ukuł w odniesieniu do duetu Anglików termin *Chesterbelloc*³². Przydomek co prawda stworzony został na potrzeby sarkazmu³³, jednak ostatecznie cieszył się popularnością w pozytywnym znaczeniu na tyle, że zasłużył sobie na użycie przez samego Chestertona w ramach treści swojej *Autobiografii*³⁴.

Dynamika wewnątrz duetu, ze wszystkimi subtelnymi różnicami i podobieństwami w zakresie osobowości oraz poglądów dwójki przyjaciół, może bez

²⁴ Zob. np. **G.K. Chesterton**, *Heretics*, John Lane: The Bodley Head, London & New York 1905; **G.K. Chesterton**, *Orthodoxy*, The Bodley Head, London 1908; **G.K. Chesterton**, *The Everlasting Man*, Dodd, Mead & Company, New York 1925.

²⁵ Zob. **W. Golonka**, *G.K. Chesterton, Polska i polityka*, Andegavenum, b.m.w. 2021.

²⁶ **R. Speaight**, *The Life of Hilaire Belloc...*, s. 148.

²⁷ **R. Lynd**, *Mr. G.K. Chesterton and Mr. Hilaire Belloc*, w: **R. Lynd**, *Old and New Masters*, T. Fisher Unwin Ltd., London 1919, s. 25–31. O duecie pada tutaj określenie „niebiańscy bliźniacy” (*ibidem*, s. 25).

²⁸ **A.N. Wilson**, *Hilaire Belloc...*, s. 342.

²⁹ **M. Ward**, *Gilbert Keith Chesterton...*, s. 114–115.

³⁰ *G.K. Chesterton Gives the Reasons for his Conversion* [artykuł w prasie], *The Catholic Transcript*, 2 September 1926/XXIX/12, s. 10.

³¹ **L.J. Clipper**, *G.K. Chesterton*, Twayne Publishers, New York 1974, s. 14.

³² **G.B. Shaw**, *Belloc and Chesterton*, *The New Age*, 15 February 1908/701 [Vol. II, No. 16], s. 309.

³³ *Ibidem*.

³⁴ **G.K. Chesterton**, *Autobiography*, Hutchinson and Co., London 1936, s. 118.

wątpienia stanowić przedmiot rozbudowanej analizy³⁵. Zasadnicza harmonia pomiędzy oboma członami *Chesterbelloc* pozostaje jednakże kwestią bezdyskusyjną, bowiem jedynie daleko idąca synchronizacja pozwolić mogła na tak bliską kooperację³⁶.

Jednym z owoców tejże, być może najlepiej oddającym przywołaną zgodność, była realizacja przekonań Belloca i Chestertona w dziedzinie ekonomii. W tym konkretnym wypadku przyjaciół połączyła szczerą miłość do własności prywatnej.

3. Dystrybucjonizm – kontekst historyczny

Początków idei ustroju społeczno-gospodarczego (polityczno-ekonomicznego) określanego jako dystrybucjonizm³⁷ (ang. *distributism*) szukać należy w okresie, gdy Belloc zasiadał w ławach Parlamentu Brytyjskiego (lata 1906–1910). Wtedy to deputowany do Izby Gmin opracował tekst nakreślający wizję ustrojowej alternatywy dla socjalizmu, której „ostatecznym pragnieniem jest stan wysoce podzielonej własności, działający w złożony i prawdopodobnie [...] oparty na współpracy sposób”³⁸. Jednocześnie Chesterton w 1910 r. opublikował zbiór esejów pt. *Co jest złe w świecie* (ang. *What's Wrong with the World*³⁹), na kartach którego po raz pierwszy wyłożył swoją koncepcję pożądanego czynnika powszechnej dystrybucji własności⁴⁰.

Moment epokowy dla doktryny dystrybucjonizmu stanowiło sporządzenie treści dzieła *Państwo niewolnicze* (ang. *The Servile State*), wydanego przez

³⁵ Zob. C. Hollis, *The Mind of Chesterton*, Hollis & Carter, London 1970, s. 100–131.

³⁶ Por. M. Ward, *Return to Chesterton...*, s. 60–61.

³⁷ Inne tłumaczenie to „dystrybutyzm” (J. Rydzewska, *Chesterton. Dzieło i Myśl...*, s. 235). We współczesnej *Chesterbelloc* Polsce używano jednak konsekwentnie terminu „dystrybucjonizm” (W. Borowy, *Gilbert Keith Chesterton*, Krakowska Spółka Wydawnicza, Kraków 1929, s. 130–131; J. Woroniecki OP, *Katolicka Etyka Wychowawcza. Tom III*, Fundacja *Servire Veritati* Instytut Edukacji Narodowej & Wydawnictwo KUL, Lublin 2013 [pierwsze pełne wydanie 1946], s. 378).

³⁸ H. Belloc, *The Alternative*, Distributist Books, London b.d.w., s. 15. Cytowane wydanie pochodzi z końcowego okresu aktywności Belloca (źródła podają 1940 r.), jednakże dołączona adnotacja informuje, że tekst stanowi przejrzaną i poprawioną wersję artykułu z okresu parlamentarnego Belloca.

³⁹ G.K. Chesterton, *What's Wrong with the World*, Cassell and Company Limited, London, New York, Toronto & Melbourne 1910.

⁴⁰ C. Hollis, *The Mind of Chesterton...*, s. 117.

Belloca w 1912 r.⁴¹ Książka z perspektywy czasu okazała się najbardziej wpływowym jego tekstem z zakresu tematyki politycznej, ekonomicznej i społecznej⁴², cytowanym przez tak uznane autorytety w dziedzinie jak Friedrich August von Hayek⁴³. Terminologię opracowaną na potrzeby traktatu Belloc rozwijał w wielu kolejnych pracach, np. w autorskim podręczniku do ekonomii z 1924 r. pt. *Ekonomia dla Heleny* (ang. *Economics for Helen*)⁴⁴.

Po wypracowaniu ram doktrynalnych kolejnym logicznym krokiem była dla *Chesterbelloc* działalność polityczna. Ta przejawiała się przede wszystkim w postaci wydawania licznych czasopism, stanowiących nośnik ich idei. W związku z aktywnością duetu powstała cała linia genealogiczna periodyków⁴⁵, datowana od 1911 r.⁴⁶ Jej najślawniejszym przedstawicielem określić należy tygodnik *G.K. 's Weekly*⁴⁷ (pierwsze wydanie 21 marca 1925 r.⁴⁸), któremu pierwotnie planowano nadać nazwę *Dystrybucjonista* (ang. *The Distributist*) albo po prostu *Dystrybucjonizm*⁴⁹.

W związku z rozwojem środowiska skupionego wokół *G.K. 's Weekly* pojawiło się pragnienie działalności politycznej⁵⁰, co znalazło ujście, gdy powstała partia znana jako *Liga Dystrybucjonistów* (ang. *The Distributist League*). Jej pierwsze formalne zebranie (podczas którego Chesterton został obrany prezesem) miało miejsce 17 września 1926 r.⁵¹

Oficjalna nazwa ugrupowania brzmiała *Liga Na Rzecz Zachowania Wolności Przez Przywrócenie Własności* (ang. *League for the Preservation of Liberty by the Restoration of Property*), co samo w sobie podsumowywało jej program i postulaty⁵². Doktrynalna strona tychże była dalej rozwijana poprzez publikację

⁴¹ **H. Belloc**, *The Servile State*, T.N. Foulis, London & Edinburgh 1912.

⁴² Zob. **R. Nisbet**, *Introduction*, w: **H. Belloc**, *The Servile State...*, s. 13–26.

⁴³ Zob. **F.A. Hayek**, *The Road to Serfdom*, George Routledge & Sons Ltd., London 1944, s. 10, 66.

⁴⁴ **H. Belloc**, *Economics for Helen*, IHS Press, Norfolk, VA, 2004 [pierwsze wydanie 1924].

⁴⁵ **M. Ward**, *Gilbert Keith Chesterton...*, s. 275.

⁴⁶ **R. Speaight**, *The Life of Hilaire Belloc...*, s. 307.

⁴⁷ Możliwe tłumaczenia: „Tygodnik G.K.-eja”, „G.K. tygodniowy”.

⁴⁸ **A.S. Dale**, *The Outline of Sanity: A Biography of G.K. Chesterton*, William B. Eerdmans Publishing Company, Grand Rapids, Michigan 1982, s. 244.

⁴⁹ **G.K. Chesterton**, *Introduction*, w: *GK's: A Miscellany of the First 500 Issues of G.K.'s Weekly*, compiled by E.J.M., Rich & Cowan Ltd., London 1934, s. 14.

⁵⁰ **A.N. Wilson**, *Hilaire Belloc...*, s. 293.

⁵¹ **M. Ward**, *Gilbert Keith Chesterton...*, s. 433.

⁵² **P. Barberis**, **J. McHugh**, **M. Tyldesley**, *Encyclopedia of British and Irish Political Organizations: Parties, Groups and Movements of the Twentieth Century*, Pinter, London and New York 2000, s. 82.

kolejnych istotnych dla idei pism. Wśród nich wymienić należy *Zarys rozsądku* (ang. *The Outline of Sanity*) Chestertona z końca 1926 r.⁵³ (zbiór esejów publikowanych w *G.K.'s Weekly*⁵⁴) oraz *Przywrócenie własności* (ang. *The Restoration of Property*) Belloca z 1936 r.⁵⁵

Po początkowym okresie entuzjazmu⁵⁶ *Liga Dystrybucjonistów* zaczęła przez szereg czynników szybko obumierać⁵⁷, a jej los przypieczętowała śmierć Chestertona w 1936 r. Funkcję prezesa po zmarłym objął na krótki czas Belloc⁵⁸, jednakże ten nie odnajdywał się w roli lidera, dodatkowo w tym czasie był już znużony⁵⁹ i bliski zakończenia swojej aktywności.

Z tego czasu wyróżnić można ostatnie dzieła istotne dla idei, siłą rzeczy opracowane przez Belloca: *Kryzys naszej cywilizacji* (ang. *The Crisis of our Civilization*) z 1937 r., praca rozwijająca temat wpływu religii na ustrój zarysowany w *Państwie niewolniczym*⁶⁰; a także syntetyczny artykuł *Ani kapitalizm, ani socjalizm* (ang. *Neither Capitalism Nor Socialism*), opublikowany w lipcu 1937 r. na łamach „The American Mercury”⁶¹. Ostatnim oryginalnym wyrazem twórczości *Chesterbelloc* w dziedzinie ekonomii okazał się tekst będący przedmiotem niniejszego wydania – seria artykułów o wspólnym tytule *Droga wyjścia* (ang. *The Way Out*), które Belloc publikował w czasopiśmie „Sprawiedliwość społeczna” (ang. „*Social Justice*”)⁶² od lutego do sierpnia 1938 r.⁶³

⁵³ **G.K. Chesterton**, *The Outline of Sanity*, Dodd, Mead & Company, New York 1927 [1926].

⁵⁴ **A.S. Dale**, *The Outline of Sanity: A Biography of G.K. Chesterton...*, s. 261.

⁵⁵ **H. Belloc**, *The Restoration of Property*, Sheed & Ward, New York 1936. Tekst znany również jako *Esej o przywróceniu własności* (ang. *Essay on the Restoration of Property*), a w Polsce w 2016 r. wydany przez Agencję SGK jako *W obronie wolności*, tłum. Adam Roslan.

⁵⁶ **M. Ward**, *Gilbert Keith Chesterton...*, s. 433–434.

⁵⁷ **M. Canovan**, *G.K. Chesterton: Radical Populist*, Harcourt Brace Jovanovich, New York and London 1977, s. 18.

⁵⁸ **P. Barberis, J. McHugh, M. Tyldesley**, *Encyclopedia of British and Irish Political Organizations...*, s. 83.

⁵⁹ **R. Speaight**, *The Life of Hilaire Belloc...*, s. 485.

⁶⁰ Zob. **H. Belloc**, *The Crisis of our Civilization*, Cassel and Company LTD., London 1937.

⁶¹ **H. Belloc**, *Neither Capitalism Nor Socialism*, The American Mercury, July 1937/XLI/163, s. 309–316.

⁶² Periodyk wydawany od 1936 do 1942 r.

⁶³ **H. Belloc**, *The Way Out*, Catholic Authors Press, Hartford, Connecticut 2006 [pierwotne wydanie jako cykl artykułów w „Social Justice” luty – sierpień 1938], iv. Cytowane wydanie zbiorcze stanowi podstawę niniejszego polskiego tłumaczenia.

Do jesieni 1958 r. aktywność jakichkolwiek organizacji wywodzących się bezpośrednio z pierwotnej *Ligi* została zakończona⁶⁴, a sama koncepcja dystrybucjonizmu do początków XXI w. cieszyła się małym zainteresowaniem, będąc w praktyce znaną jedynie dość wąskiemu gronu jej entuzjastów⁶⁵.

4. Dystrybucjonizm – krótki zarys doktryny

Na potrzeby traktatu *Państwo niewolnicze* z 1912 r. Belloc opracował po raz pierwszy porządkujące definicje, m.in.: kapitalizmu⁶⁶, socjalizmu⁶⁷, a co najważniejsze – państwa dystrybucyjnego⁶⁸, które scharakteryzował jako już wcześniej występujące, historycznie udokumentowane „społeczeństwo, w którym determinująca większość rodzin była właścicielami kapitału i ziemi”⁶⁹.

W późniejszych dziełach podejmował się kolejnych definiowań proponowanego ustroju ekonomicznego, pisząc przykładowo w 1924 r.: „Stan społeczeństwa, w którym tworzące go rodziny są w determinującej [charakter tego społeczeństwa] liczbie właścicielami ziemi i środków produkcji, jak również samych siebie jako ludzkich czynników produkcji (tj. osób, które za pomocą swej ludzkiej energii wytwarzają bogactwo za pomocą tych środków produkcji), jest prawdopodobnie najstarszym [...] ze wszystkich stanów społeczeństwa. [...] Jest to stan, do którego ludzie z reguły próbują powrócić po tym, gdy zbłądzili w jakikolwiek inny”⁷⁰.

Uważna lektura powyższych cytatów pozwala stwierdzić, że czynnikiem decydującym o występowaniu dystrybucjonizmu jest zakres, w jakim występuje **własność**, a mówiąc dokładniej – własność prywatna. Instytucji tej duet *Chesterbelloc* poświęcał dużo uwagi, nie szczędząc swojego wysiłku i talentu. Obaj Anglicy głęboko wierzyli, że bez własności prywatnej godność ludzka ostać się nie może – jak ubierał to w dosadne słowa Chesterton, „Własność jest to punkt honoru. Prawdziwym przeciwieństwem słowa «własność» jest słowo «prostytcja»”⁷¹.

⁶⁴ P. Barberis, J. McHugh, M. Tyldesley, *Encyclopedia of British and Irish Political Organizations...*, s. 82.

⁶⁵ Zob. J. Rydzewska, *Chesterton. Dzieło i Myśl...*, s. 244.

⁶⁶ H. Belloc, *The Servile State...*, s. 15–16.

⁶⁷ *Ibidem*, s. 15.

⁶⁸ Inne tłumaczenie: „państwo dystrybutywne”, czyli inaczej po prostu dystrybucjonizm – Belloc używał tych terminów zamiennie.

⁶⁹ H. Belloc, *The Servile State...*, s. 52.

⁷⁰ H. Belloc, *Economics for Helen...*, s. 102. Wtrącenie Paweł Boruta.

⁷¹ G.K. Chesterton, *The Outline of Sanity...*, s. 21.

Z czego wynika ta immanentna wartość własności prywatnej? Na pytanie to Belloc odpowiadał: z wolności ekonomicznej, która jest dla człowieka warunkiem *sine qua non* korzystania z wolnej woli⁷² i różnorodności życiowej⁷³. Jedynym realnym gwarantem tego typu wolności jest zaś właśnie własność prywatna. Belloc w 1936 r. pisał: „Wolność ekonomiczna jest w naszych oczach dobrem. Należy ona do najwyższych dóbr doczesnych, ponieważ jest niezbędna do najwyższej formy życia społeczeństwa ze względu na godność człowieka i różnorodność jego działania, gdzie różnorodność jest życiem. Jedynie poprzez dobrze podzieloną własność jednostki społeczne mogą oddziaływać na państwo. Tylko dzięki niej opinia publiczna może prosperować. Tylko tam, gdzie większość komórek jest zdrowa, cały organizm może się dobrze rozwijać. Dlatego w naszym interesie jest przywrócenie wolności ekonomicznej poprzez przywrócenie jedynej instytucji, pod której panowaniem ona kwitnie, a którą to instytucją jest własność”⁷⁴.

W powyższym cytacie jest już zawarty kolejny wniosek wynikający z ustalenia wartości instytucji własności prywatnej – skoro jest ona dobrem, celem ustrojowym jest jej najbardziej powszechna dostępność, najszersza dystrybucja. Nie chodzi tutaj jednak o doskonałą, idealną utopię, a o realistycznie pojmowane dążenie do ustroju możliwie dobrego⁷⁵. Warto tutaj zwrócić uwagę na cytowany już termin „determinująca większość”. Innymi słowy, postulatem leżącym u samej podstawy dystrybucjonizmu jest pragnienie „lepszego dystrybucji własności prywatnej, w ilości co najmniej wystarczającej do zapewnienia przeciętnemu człowiekowi wolności działania”⁷⁶.

Dążenie to w przekonaniu *Chesterbelloc* powinno wspierać subsydiarnie⁷⁷ działające państwo, m.in. poprzez zróżnicowane opodatkowanie⁷⁸ czy ujęcie stosunków pracowniczych w pewną formę ustroju cechowego, inspirowanego rozwiązaniami średniowiecznymi, ale dostosowanymi do współczesności⁷⁹. Jednocześnie co najmniej równie istotna jest **moralna** odnowa społeczeństwa⁸⁰, przede wszystkim poprzez odrzucenie materialistycznego monizmu⁸¹,

⁷² H. Belloc, *The Restoration of Property...*, s. 21–22.

⁷³ *Ibidem*, s. 22.

⁷⁴ *Ibidem*, s. 27.

⁷⁵ Por. G.K. Chesterton, *The Outline of Sanity...*, s. 63.

⁷⁶ H. Belloc, *Neither Capitalism Nor Socialism...*, s. 312.

⁷⁷ G.K. Chesterton, *The Outline of Sanity...*, s. 141.

⁷⁸ Zob. np. H. Belloc, *The Crisis of our Civilization...*, s. 196–202.

⁷⁹ Zob. np. *ibidem*, s. 217–222.

⁸⁰ G.K. Chesterton, *The Outline of Sanity...*, s. 220.

⁸¹ G.K. Chesterton, *The Thing*, Sheed & Ward, London 1946 [1929], s. 212.

który zdaniem Belloca zdominował cywilizację europejską ze względu na wpływ reformacji i protestantyzmu⁸².

Należy tutaj zaznaczyć, że dystrybucjonizm w oczach *Chesterbelloc* stanowi istotowo odrębną alternatywę dla innych ustrojów, które zdaniem Anglików nie są w stanie zaspokajać efektywnie potrzeb ludzkich społeczeństw. Kapitalizm, choć prawnie gwarantuje wolność polityczną, to jest ona jednak sama w sobie niewystarczająca – ze względu na nieograniczony wolny rynek własność prywatna, a tym samym wolność ekonomiczna, staje się w tym wypadku udziałem jedynie niewielkiej części społeczeństwa. Socjalizm (określany też jako kolektywizm⁸³ lub komunizm⁸⁴) jest zaś zupełnie sprzeczny z naturą człowieka i jego wolną wolą, ze względu na odrzucenie własności prywatnej na rzecz powszechnej własności wspólnej (kolektywnej)⁸⁵. Co więcej, teza traktatu Belloca z 1912 r. przedstawiała jego przekonanie, że próba stworzenia socjalizmu doprowadzi ostatecznie do czegoś zupełnie innego, tytułowego *Państwa niewolniczego*⁸⁶ – regulowanego prawem pozytywnym podziału społeczeństwa na ludzi wolnych i niewolników, który, choć wykazuje określone zalety (jak ekonomiczna stabilność wszystkich obywateli)⁸⁷, to ostatecznie jest w istocie swej niekompatybilny z godnością ludzką⁸⁸.

5. Droga wyjścia – cechy i znaczenie dzieła

Jak już stwierdzono powyżej, przetłumaczony na język polski tekst zawarty na następnych stronach stanowi praktycznie ostatni przejaw twórczości Belloca w zakresie dystrybucjonizmu. Czytelnik ma tutaj zatem do czynienia z możliwie dojrzałym i przemyślanym przekazem autora, zawierającym w sobie większość elementów typowych dla Anglika, gdy ten poruszał się w rzeczowej tematyce – opracowaniem w dość zwięzłej formie rozwijającym, parafrazującym lub podsumowującym zagadnienia wielokrotnie już przez autora przedstawiane. Lektura może przez to stanowić znakomity punkt wyjścia do dalszego zgłębiania doktryny dystrybucjonizmu.

⁸² H. Belloc, *The Crisis of our Civilization...*, s. 116–118.

⁸³ Np. H. Belloc, *The Servile State...*, s. 100.

⁸⁴ Jak w *Drodze wyjścia*.

⁸⁵ H. Belloc, *Economics for Helen...*, s. 106–110.

⁸⁶ H. Belloc, *The Servile State...*, s. III, 3.

⁸⁷ H. Belloc, *Economics for Helen...*, s. 93.

⁸⁸ *Ibidem*, s. 92.

Ogólna konstrukcja traktatu, analogiczna do wielu poprzednich prac, przedstawia się następująco. W pierwszych dwunastu rozdziałach oraz rozdziale dziewiętnastym Belloc krytykuje niestabilny kapitalizm, którego immanentne cechy prowadzą do kumulacji kapitału w ręku nielicznej grupy obywateli. Następnie w rozdziale trzynastym nakreśla posępną wizję powrotu państwa niewolniczego. W rozdziale czternastym wymienia fałszywe remedia, przede wszystkim komunizm, którego zgubnym błędom poświęca następne trzy rozdziały. Kolejnym elementem dzieła jest dystrybucjonizm, prawdziwa „droga wyjścia”, o którym traktuje rozdział osiemnasty i cała reszta pracy od rozdziału dwudziestego włącznie.

W tym miejscu należy zwrócić uwagę na ogólną specyfikę części tekstów konstytuujących dystrybucjonizm, z której wynika szereg konkretnych cech *Drogi wyjścia*. Przytoczona wspólna tendencja związana jest z przyjętą przez środowisko *Ligi dystrybucjonistów* strategią, mającą na celu skupienie w ruchu ludzi z różnych środowisk – bez względu na przekonania religijne, polityczne i inne – o ile tylko łączyło ich pragnienie upowszechniania własności. Czytelnie ujął to Chesterton, gdy wygłosił publicznie, „że nikomu, może z wyjątkiem czciociela diabła, nie powinno się odmówić członkostwa”⁸⁹ w *Lidze*.

Droga wyjścia jest dobrym przykładem obrania tego typu strategii. Po pierwsze, co znamienne, w pracy w ogóle nie pada termin „dystrybucjonizm” czy „państwo dystrybucyjne”. Można przypuszczać, że miało to na celu ułatwienie dotarcia do szerszego grona odbiorców – przez brak formalnego wiązania publikacji z „gasnącym” już wtedy ruchem politycznym. Jednocześnie przedstawiane definicje – takie, jak np. „stan społeczeństwa, w którym większa część obywateli posiada wystarczającą własność, aby być ekonomicznie wolnymi”⁹⁰ – nie pozostawiają najmniejszych wątpliwości interpretacyjnych w zakresie sklasyfikowania omawianego ustroju.

Inną kwestią związaną z przytoczoną strategią jest w kontekście *Drogi wyjścia* zasadnicze unikanie powoływania się na autorytet Kościoła katolickiego czy nawet wpływu chrześcijaństwa w ogólności⁹¹; co ciekawe, w przeciwieństwie do tego, co Belloc głosił w jednoznaczny sposób jeszcze w roku

⁸⁹ M. Ward, *Return to Chesterton...*, s. 263.

⁹⁰ Rozdział osiemnasty, tłum. Andrzej Ziółkowski.

⁹¹ Odniesienia ograniczają się do nielicznych, dość subtelných i nienachalnych (szczególnie w kontekście typowo bezpośredniego stylu wypowiedzi Belloca – tym bardziej gdy chodziło o pochwałę Wiary) słów, uznających pozytywny wpływ Kościoła i chrześcijaństwa, np. w rozdziale trzynastym i dwudziestym.

poprzedzającym, gdy twierdził, że „nawrócenie na kulturę katolicką jest konieczne dla przywrócenia wolności gospodarczej”⁹².

Ostatnią wartą wspomnienia cechą, potwierdzającą pragnienie „docierania do szerokiego grona odbiorców” jest powstrzymanie się przez Belloca od wyrażania swoich preferencji monarchistycznych, mimo że jeszcze dwa lata wcześniej pisał bez ogródek, że to dobrze pojmowany Król odgrywa rolę „moderatora i strażnika wolności”⁹³.

Wśród pozostałych cech szczególnych dzieła, wartych odnotowania, wskazać można m.in. skupienie się na terminie „komunizm” w rozdziałach od piętnastego do siedemnastego, zamiast używanych wcześniej co do zasady przez Belloca pojęć „socjalizm” i „kolektywizm”. Miało to na celu prawdopodobnie przybliżenie czytelnikowi negatywnego charakteru zjawiska – poprzez odniesienie się do konkretnych, dobrze znanych ówczesnej opinii publicznej katastrofalnych doświadczeń ustrojowych w Rosji i Hiszpanii (np. w rozdziale szesnastym). Anglik w *Drodze wyjścia* nie podejmował się jednocześnie technicznego rozróżnienia pomiędzy znaczeniem słów „komunizm” i „socjalizm”, co potwierdza na początku rozdziału dwudziestego piątego, odnosząc się tam jedynie do ram czasowych używania pojęć.

Uważną lekturę tego samego rozdziału warto szczególnie polecić ze względu na fakt, że zawiera on w sobie bardzo czytelne, syntetyczne wyłożenie przekonań dystrybucjonistów co do roli państwa w ukonstytuowaniu i utrzymaniu prawidłowego ustroju. Jest to ujęcie typowo subsydiarne (pomocnicze), unikające skrajności – z jednej strony, jak pisze tutaj Belloc, należy odwoływać się do siły państwa, lecz jednocześnie „Tendencja urzędników do przejmowania kontroli nad naszym życiem musi być zazdrośnie strzeżona”⁹⁴.

Pewnym oryginalnym elementem dzieła jest również opisanie przez Belloca w rozdziale dziewiętnastym prób modyfikowania, niejako łagodzenia negatywnych cech typowego kapitalizmu, które w jego przekonaniu były nieudolne i z góry skazane na porażkę.

Kończąc analizę samej treści pracy, warto uczynić uwagę co do stylu pisania Belloca, który w traktatach polityczno-ekonomicznych nigdy nie uległ zmianie. Pozostaje tutaj oddać głos Chestertonowi, który błyskotliwie opisywał przyjaciela, przedstawiając potencjalne zalety i wady jego piśmiennictwa poprzez odwołanie się do czynnika pochodzenia francuskiego: „Prawdą jest, że

⁹² H. Belloc, *The Crisis of our Civilization...*, s. 223.

⁹³ H. Belloc, *The Restoration of Property...*, s. 67–68.

⁹⁴ Tłum. Andrzej Ziółkowski.

kiedy Francuz projektuje park jako park ozdobny, jego ścieżki wiją się na różne sposoby, ponieważ spełniają jedynie funkcję dekoracyjną. Kiedy projektuje drogę, czyni ją prostą [...] jak drogi, którymi maszerowali francuscy żołnierze [...]; ponieważ droga ma być użyteczna i jest najkrótsza, kiedy jest prosta. [...] [Belloc] książka o państwie niewolniczym jest bardzo podobna do francuskiej drogi wojskowej. Żaden człowiek nie jest instynktownie bardziej błyskotliwy; i żaden człowiek nie potrafi być celowo bardziej nudny”⁹⁵.

Niniejszy przekład autorstwa Andrzeja Ziółkowskiego stanowi godny uznania istotny wkład w wypełnienie przykrew luki na polskim rynku wydawniczym – poprzez umożliwienie po raz pierwszy polskiemu Czytelnikowi zaznajomienie się z jednym z kluczowych dla doktryny dystrybucjonizmu tekstów. Pozostaje wyrazić nadzieję, że niebawem kolejne nieprzetłumaczone dotąd dzieła ekonomiczno-polityczne Hilairego Belloc’a doczekają się wydań w naszym języku.

Wysiłki tego typu uznać należy za tym bardziej potrzebne i użyteczne ze względu na okoliczność, że we współczesnej Polsce – gdzie rosnący obecnie zasięg sfery niedostatku wynosi aż 46%⁹⁶ – stopień upowszechnienia dobrze rozumianego dostępu do dóbr materialnych powinien nieprzerwanie stanowić przedmiot uwagi tak ustawodawcy, jak i całego społeczeństwa. Warto w związku z tym czytać i wyciągać własne wnioski z dzieł człowieka, który pochwałę własności prywatnej i wolności ekonomicznej poświęcił znaczną część swojej błyskotliwej kariery literackiej.

Bibliografia

- Barberis P., McHugh J., Tyldesley M.**, *Encyclopedia of British and Irish Political Organizations: Parties, Groups and Movements of the Twentieth Century*, Pinter, London and New York 2000.
- Belloc H.**, *Cautionary Tales for Children: Designed for the Admonition of Children between the ages of eight and fourteen years*, The Eveleigh Nash Company, London b.d.w. [1907].
- Belloc H.**, *Economics for Helen*, IHS Press, Norfolk, VA, 2004 [pierwsze wydanie 1924].
- Belloc H.**, *Europe and The Faith*, The Paulist Press, New York 1920.

⁹⁵ **G.K. Chesterton**, *Autobiography...*, s. 298. Wtęczenie Paweł Boruta.

⁹⁶ **Główny Urząd Statystyczny (Departament Badań Społecznych)**, *Zasięg ubóstwa ekonomicznego w Polsce w 2023 r. (na podstawie wyników Badania budżetów gospodarstw domowych)*, GUS, b.m.w. 2024, s. 8.

- Belloc H.**, *Neither Capitalism Nor Socialism*, The American Mercury, July 1937/XLI/163, s. 309–316.
- Belloc H.**, *Sonnets and Verse*, Duckworth & Co., London 1923.
- Belloc H.**, *The Alternative*, Distributist Books, London b.d.w. [wydanie 1940, oprac. 1906–1910].
- Belloc H.**, *The Crisis of our Civilization*, Cassel and Company LTD., London 1937.
- Belloc H.**, *The Path to Rome*, Green and Co., George Allen, New York and London 1902.
- Belloc H.**, *The Restoration of Property*, Sheed & Ward, New York 1936.
- Belloc H.**, *The Servile State*, T.N. Foulis, London & Edinburgh 1912.
- Belloc H.**, *The Way Out*, Catholic Authors Press, Hartford, Connecticut 2006 [pierwotne wydanie jako cykl artykułów w „Social Justice”, luty–sierpień 1938].
- Borowy W.**, *Gilbert Keith Chesterton*, Krakowska Spółka Wydawnicza, Kraków 1929.
- Cahill P.**, *The English First Editions of Hilaire Belloc*, published by the compiler, London 1953.
- Canovan M.**, *G.K. Chesterton: Radical Populist*, Harcourt Brace Jovanovich, New York and London 1977.
- Chesterton G.K.**, *Autobiography*, Hutchinson and Co., London 1936.
- Chesterton G.K.**, *Heretics*, John Lane: The Bodley Head, London & New York 1905.
- Chesterton G.K.**, *Introduction*, w: *GK's: A Miscellany of the First 500 Issues of G.K.'s Weekly*, compiled by E.J.M., Rich & Cowan Ltd., London 1934, s. 11–18.
- Chesterton G.K.**, *Orthodoxy*, The Bodley Head, London 1908.
- Chesterton G.K.**, *The Everlasting Man*, Dodd, Mead & Company, New York 1925.
- Chesterton G.K.**, *The Outline of Sanity*, Dodd, Mead & Company, New York 1927 [1926].
- Chesterton G.K.**, *What's Wrong with the World*, Cassell and Company Limited, London, New York, Toronto & Melbourne 1910.
- Clipper L.J.**, *G.K. Chesterton*, Twayne Publishers, New York 1974.
- Dale A.S.**, *The Outline of Sanity: A Biography of G.K. Chesterton*, William B. Eerdmans Publishing Company, Grand Rapids, Michigan 1982.
- G.K. Chesterton Gives the Reasons for his Conversion* [artykuł w prasie], The Catholic Transcript, 2 September 1926/XXIX/12, s. 10.
- Główny Urząd Statystyczny (Departament Badań Społecznych)**, *Zasięg ubóstwa ekonomicznego w Polsce w 2023 r. (na podstawie wyników Badania budżetów gospodarstw domowych)*, GUS, b.m.w. 2024.
- Golonka W.**, *G.K. Chesterton, Polska i polityka*, Andegavenum, b.m.w. 2021.
- Hayek F.A.**, *The Road to Serfdom*, George Routledge & Sons Ltd., London 1944.
- Hollis C.**, *The Mind of Chesterton*, Hollis & Carter, London 1970.
- Jebb E., Jebb R.**, *Belloc, the Man*, The Newman Press, Westminster (Maryland), 1957 [1956].
- Lynd R.**, *Mr. G.K. Chesterton and Mr. Hilaire Belloc*, w: R. Lynd, *Old and New Masters*, T. Fisher Unwin Ltd., London 1919, s. 25–41.
- Markel M.H.**, *Hilaire Belloc*, Twayne Publishers, Boston 1982.
- Morton J.B.**, *Hilaire Belloc: A memoir*, Hollis & Carter, London 1955.
- Nisbet R.**, *Introduction*, w: H. Belloc, *The Servile State*, Liberty Fund, Indianapolis 1977 [1912], s. 13–26.
- Rydzewska J.**, *Chesterton. Dzieło i Myśl*, Wydawnictwo Antyk Marcin Dybowski, Komorów b.d.w.

Shaw G.B., *Belloc and Chesterton*, The New Age, 15 February 1908/701 [Vol. II, No. 16], s. 309–311.

Speight R., *The Life of Hilaire Belloc*, Farrar, Straus & Cudahy, New York 1957.

Sullivan J., *G.K. Chesterton: A Bibliography*, Barnes & Noble Inc., New York 1958.

Ward M., *Gilbert Keith Chesterton*, Sheed & Ward, London 1944.

Ward M., *Return to Chesterton*, Sheed & Ward, New York 1952.

Wilson A.N., *Hilaire Belloc*, Atheneum, New York 1984.

Woroniecki J. OP, *Katolicka Etyka Wychowawcza. Tom III*, Fundacja *Servire Veritati* Instytut Edukacji Narodowej & Wydawnictwo KUL, Lublin 2013 [pierwsze pełne wydanie 1946].

Paweł BORUTA

DISTRIBUTISM AS THE WAY OUT

Abstract

Background: English distributism, the economic system presented as the alternative to capitalism and socialism (communism), is currently a topic that enjoys growing popularity. At the same time, the available amount of data on the subject leaves much to be desired, especially in Poland. In the realm of the Polish publishing market, the accessibility of sources addressing/discussing/detailing distributism, as well as studies describing the system remains very limited. The gap in this area is now being partially filled by the first translation of the work *The Way Out*, published in chapters in 1938 by Hilaire Belloc, who, along with Gilbert Keith Chesterton, is considered a key figure in the development of the doctrine of distributism. The presented Polish translation by Andrzej Ziółkowski is an opportunity for an introductory reflection on the subject.

Research purpose: One purpose of this introduction is to outline the context of the translated work: firstly through the historical perspective presenting Hilaire Belloc, his collaboration with Gilbert Keith Chesterton, and the entire English distributist movement; secondly by expounding the basic doctrinal characteristics of distributism itself. The other intention is to reconstruct the unique features of *The Way Out* (compared to the entirety of the available works constituting the concept), as well as to determine the significance of the work – not only for the studied doctrine as such but also for the development of contemporary political, legal and systemic thought.

Methods: The research uses historical-descriptive and comparative methods. In the historical part, numerous studies in English and Polish are referenced; in the doctrinal segment, primarily the works of Belloc are used, (apart from the translated text of *The Way Out*) in the form of the original English editions.

Conclusions: The final conclusion of this introductory analysis is to picture *The Way Out* as a work that not only is important for the doctrine of distributism – but also in many ways can be seen as a summary or even a crowning achievement of the efforts of the whole movement that aimed to develop a proper economic system. At the same time, the conducted research allows to make a justified assumption that the translated treatise can be a source of inspiration for the contemporary legislator – as long as the goal of the widest possible distribution of private property and economic freedom remains in the scope of the desired results.

Keywords: Belloc, distributism, capitalism, socialism, communism.